

Toekomst voor de 'buddy notaris'

Ouderen zijn kwetsbaar voor misbruik en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) bindt de strijd aan met deze vorm van criminaliteit. Voor de notaris is hierin een grote rol weggelegd.

TEKST Arnaud Veilbrief | BEELD Roel Ottow

De laatste tijd kreeg mevrouw De Graaf veel bezoek van haar nichtje Charlotte. Tegen iedereen die het maar horen wilde, vertelde mevrouw De Graaf dat Charlotte zo lief voor haar was. Na overlijden merkt de testamentair-executeur dat Charlotte haar tante voor een kleine 90.000 euro heeft benadeeld en ervoor gezorgd heeft dat ze in tantes testament voor 50.000 euro is opgenomen vlak voordat tante naar een psychogeriatrisch verpleeghuis verhuisde. Het is een geanonimiseerd voorbeeld uit de soms meedogenloze werkelijkheid. Naar schatting 30.000 ouderen zijn jaarlijks slachtoffer van financieel misbruik. Het begint vaak klein, bijvoorbeeld eigen boodschappen doen van het huishoudgeld van iemand anders. Maar het kan uitgroeien tot diefstal van grote omvang, tot en met het persoonlijk faillissement van het slachtoffer. Het ministerie van VWS is het project 'Ouderen in veilige handen' gestart, dat iets tegen ouderenmisbruik moet doen. Het notariaat heeft zich daarbij aangesloten. Zowel het ministerie als het notariaat ziet de notaris als sleutelfiguur naast de huisarts.

NOORDERZON

Een ander voorbeeld. Nicht Janneke van meneer De Vries komt regelmatig tussen de middag een boterhammetje eten. Na het eten doet ze zijn boodschappen. Ze betaalt in de supermarkt met zijn bankpasje. Dat lijkt goed te gaan. Totdat er brieven bij de heer De Vries op de deurmat vallen over zijn huurachterstand en niet betaalde rekeningen van het gas, licht en water. 'Dat kan niet', denkt meneer de Vries, 'mijn rekeningen worden

allemaal automatisch afgeschreven.' Het blijkt wel te kunnen, want zijn nicht heeft met de bankpas zijn rekening leeg geplunderd. Nu krijgt hij de deurwaarder op bezoek en is Janneke met de noorderzon vertrokken. Ouderenmisbruik kent vele gezichten. Het doen van de eigen boodschappen op kosten van de oudere. Het wegnemen van geld. De diefstal en de verkoop van waardevolle spullen. Maar ook het financieel kort houden van een oudere, het op slinkse wijze verkrijgen van een volmacht en zelfs het afdwingen van testamentswijziging. Ouderenmisbruik kent ook vele daders. Vreemden die, misbruik makend van eenzaamheid en naïviteit, zich binnen korte tijd opwerken tot 'huisvriend'. Thuiszorgpersoneel, neven, kinderen, kleinkinderen zelfs. Het komt allemaal voor.

ACTIEPUNTEN

Ouderen zijn een kwetsbare groep, zegt Oscar Balkenende. 'Vooral eenzame ouderen. Ik zie het wekelijks in mijn werk als boedelafwikkelaar. Ouderen die al jaren weinig mensen meer zagen en doelwit waren van iemand die misbruik maakte van het vertrouwen, of de oudere gewoon intimideerde. Er lopen mensen rond die het speciaal op ouderen gemunt hebben, die verhuizen naar buurten waar veel ouderen wonen en dan in de supermarkt bejaarden "oppikken". Langzaam worden ze een "huisvriend", iemand die naar hun verhalen luistert. Zo vreten ze zich in het leven van iemand. En dan slaan ze toe.' 'Ouderen in veilige handen' moet dit misbruik krachtig bestrijden. 'We hebben tien concrete actiepunten geformuleerd', zegt Aaf Tiems, projectleider bij VWS. 'Eén daarvan is het tegengaan van financieel misbruik. Voorlichting is een belangrijk doel. Ouderen moeten

JA, LIEVE
TANTE, ZO'N
GROOT HUIS
WORDT TOCH OOK
TEVEEL ONDERHOUD
VOOR U, HÈ? ...

weten dat ze doelwit kunnen zijn van misbruik. We willen ook het taboe rond misbruik opheffen. Veel slachtoffers durven er uit schaamte niet over te praten. En we willen dat professionele dienstverleners leren om ouderenmisbruik te signaleren en aan elkaar door te geven.'

ONTBREKENDE SCHAKEL

Het is nog een plan van het vorige kabinet. De PVV had de bescherming van ouderen hoog op de agenda staan en coalitiepartners VVD en CDA hadden er wel oren naar. VWS ging aan de slag en zo werd 'Ouderen in veilige handen' in december 2011 naar de Tweede Kamer gezonden. Op 22 mei 2012 stuurde toenmalig staatssecretaris Veldhuijzen van Zanten nog een uitgebreide brief over het actieplan naar de Kamer. Het plan wil dat alle instanties die met ouderen in contact komen – notarissen, woningcorporaties, politie, huisartsen, banken, zorginstellingen – een 'net' rond de oudere

Er lopen mensen rond die het speciaal op ouderen gemunt hebben

spannen. Die moeten tekens van misbruik leren herkennen. De woningbouwvereniging als de huur niet meer wordt overgemaakt, de bank als een bankrekening gedeeld wordt met een onbekende, en de zorginstelling als de oudere opeens vaak iemand over de vloer heeft. Toen Balkenende – medeoprichter van de vereniging voor executeurs NOVEX en met zijn bedrijf NRI werkzaam voor 130 notariskantoren – van het actieplan van VWS hoorde, zag hij meteen de rol voor de notaris. 'Ik dacht: "Dat is de ontbrekende schakel, iemand die zich om het financieel welzijn van ouderen bekommert. Wie is daar beter geschikt voor dan de notaris?"' Het kostte hem weinig moeite om VWS en de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) te overtuigen. 'Hier kan de notaris zijn maatschappelijke rol weer glans geven', zegt KNB-bestuurslid Jef Oomen enthousiast. 'Dit is een kans voor de notaris om zijn maatschappelijke taak met verve te spelen. We zijn deskundig, betrouwbaar en hebben een vertrouwenspositie.'

INSTRUMENTEN

De notaris zal dus zijn plaats innemen te midden van een bonte verzameling instanties en professionele hulpverleners. Hoe zal die rol er in de praktijk uit gaan zien? De notaris zal allereerst beter moeten leren signalen van misbruik op te pikken. 'Als een neef meegaat bij het verlenen van een volmacht en daar iets te nadrukkelijk op aandringt, kan dat een teken zijn dat er iets aan de hand is', zegt Oomen. 'We gaan de notarissen hierin een training aanbieden en ik hoop dat er zo veel mogelijk meedoen.' Maar aan een signaal oppikken alleen heb je nog niet zo veel. Gelukkig staan de notarissen heel wat instrumenten ter beschikking om de oudere te beschermen. Oomen: 'Die instrumenten zijn deels preventief, deels repressief. Je kunt een bijzondere volmacht geven aan een persoon in de familie met de notaris als toezichthouder. Je kunt je voorstellen dat de gevolmachtigde een of twee keer per jaar verslag uitbrengt en je kunt die volmacht intrekken als het niet goed loopt. Er is van alles mogelijk.'

Oomen ziet een toekomst voor de 'buddy notaris'. Geen heer of dame op afstand, maar een maatje. Een financiële ►►

►► vertrouwenspersoon die een paar keer per jaar contact opneemt en waar je met je zorgen of vragen terecht kunt. 'Eigenlijk is het de terugkeer van de specifieke betekenis van de dorpsnotaris. Die stond ook dicht bij de mensen in zijn gemeenschap. Zo nieuw is het dus eigenlijk niet.' Oomen ziet nog een instrument: het levenstestament. De wilsbeschikking voor wanneer men niet meer wilsbekwaam is. 'Het bevat een uitgebreide medische paragraaf, maar ook een financiële. In Canada heet het *'the living will'*, daar heeft 30 procent van de bevolking er een. In Duitsland begint het ook enorm te groeien. Hier lopen we achter.' Vermogen mag bij de bescherming van ouderen geen overheersende rol spelen, zegt Oomen. 'We zijn er voor de *haves* en de *have nots*.' Hoe de financiering eruit zal zien, wordt nog nader bepaald.

TWIJFEL

In september 2012 is de werkgroep 'Financiële bescherming ouderen' gestart. Deze werkgroep bestaat uit een aantal notarissen, Oscar Balkenende, Jef Oomen en enkele KNB-medewerkers. De ideeën zijn inmiddels concrete plannen geworden. Dit voorjaar gaan in een aantal door VWS nader te bepalen gemeenten pilots van start. Laura van Kempen-Cremers, notaris bij De Kort Van Tuijl Notarissen, hoopt dat haar standplaats Tilburg ook meedoet. Zij is begaan met het onderwerp en altijd alert op signalen van misbruik. 'Soms voel je tijdens het gesprek dat de cliënt ergens mee zit. Dan vraag ik op een diplomatieke manier door. Ziet hij of zij nog mensen, wie regelt de geldzaken, gaat dat allemaal goed? Helemaal opletten moet je als de cliënt iemand zonder duidelijke redenen meeneemt en die persoon nadrukkelijk het gesprek probeert te beïnvloeden. Bij twijfel

passee ik niet en zie ik ze graag nog een keer terug. Of ik ga zelf langs.'

Als de cliënt een volmacht aan een kennis of familielid wil geven en Van Kempen-Cremers twijfelt eraan of dat wel helemaal vrijwillig gebeurt, kan ze die persoon er 'met zachte hand' toe overhalen een toezichthouder boven de gevolmachtigde te plaatsen. 'Dat kan ik zijn, maar ook een ander familielid. Dan zeg ik dat dit wel zo transparant is, of iets dergelijks.' Maar als de neef en de cliënt daarop niets meer van zich laten horen, mogelijk om het bij een andere notaris te gaan proberen, kan zij haar vermoedens nergens melden. 'Dat is strijdig met het ambtsgeheim.'

Maar aan handen en voeten gebonden is de notaris ook weer niet, vertelde hoogleraar notarieel recht en KNB-woordvoerder Nora van Oostrom op 20 februari in het programma Pauw & Witteman. 'Over wat je verteld wordt in de uitoefening van je ambt, geldt de geheimhoudingsplicht. Maar wat je verder signaleert, bijvoorbeeld dat iemand nadrukkelijk aan de arm wordt binnengeleid, dat zou je wel kunnen melden aan de andere partijen die in dat netwerk rond de oudere zitten.'

PILOT

'In de pilot moeten we op elkaar ingespeeld raken in het herkennen van signalen en die aan elkaar doorgeven', zegt Balkenende. 'Het is niet perfect, maar vergeet niet dat er nu nog helemaal niets is.' En de notaris kan wel degelijk een groot verschil maken. Een notaris kwam erachter dat een thuiszorgverzorger van het geld van de oudere ook boodschappen deed voor haar eigen zoon. Daarop nam de notaris contact op met de thuiszorginstelling. Resultaat: er kwam een andere boodschapper. Zo moet het gaan lopen, zegt Balkenende. 'Alle partijen moeten zo op elkaar ingespeeld raken dat niemand het meer aandurft ouderen te plukken, omdat hij weet dat hij tegen de lamp loopt. Dat zou geweldig zijn. De oudere moet veilig oud kunnen worden.' ■